

NIETS IN ZICHT

Jens Rehn

Niets in zicht

Vertaald uit het Duits
door Anne Folkertsma

Met een nawoord van Guus Luijters

Nieuw Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van
het Nederlands Letterenfonds.

De uitgever ontving voor deze uitgave in het kader van schwob.nl
een subsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Nichts in sicht*

Oorspronkelijke uitgave Hermann Luchterhand Verlag, 1954

© Schöffling & Co. Verlagsbuchhandlung GmbH, Frankfurt
am Main 2003

© Nederlandse vertaling Anne Folkertsma /

Nieuw Amsterdam 2019

© Nawoord Guus Luijters 2019

Alle rechten voorbehouden

Omslagbewerking image realize

NUR 302

ISBN 978 90 468 2540 2

www.nieuwamsterdam.nl

I

De deining was helemaal ingeslapen. De zon brandde op de bewegingloze zee. Over de horizon lag een lichte nevel. De rubberboot dreef onmerkbaar voort. De eenarm hield de kim voortdurend in het oog. De ander sliep.

Er was niets in zicht.

ALS EEN ARM NIET MEER DOOR HET LICHAAM GEVOED KAN worden, laat de huid los. Hij begint te etteren, wordt geleiachtig en verkleurt. Het is raadzaam spoedig te opereren. Omdat de grote bloedvaten zich bij het schot hebben samengetrokken, hoeft men voor bloedingen niet bang te zijn. De gerafelde, kartelige botstomp steekt uit de wond: een gladde schotbreuk. Het is vrij eenvoudig: zodra de resterende spieren met een circulaire beweging zijn doorsneden, ligt de arm er al af. De stomp wordt met één helft van zijn onderhemd verbonden. Hij blijft natuurlijk etteren. De restjes spier verkleuren ook, overwegend grijs en groen. De pijn kan enige tijd hevig zijn. De lymfeklieren worden rood en zo groot als kippeneieren. Een razende pols en koude rillingen, kortademigheid en een droge tong. Dat blijft zo. Er valt bijna niets aan te doen.

‘Geef me nog een whiskey, het zit er toch bijna op,’ zei hij. ‘En gooi nou eindelijk die arm overboord.’

‘Hoe gaat het met de pijn?’

‘Goed.’

‘Sigaret?’

De ander gooide de arm overboord en gaf de eenarm een vuurtje. De arm zonk heel langzaam en was in het heldere water nog een tijdje te zien. Ze bogen ver voorover en keken hem na tot hij in de diepte was verdwenen.

‘Die zien we nooit meer terug,’ zei de eenarm en hij dronk het bekertje leeg. Eén druppel bleef in zijn stoppelbaard hangen en fonkelde in de zon. De sigarettenrook hing bewegingloos rond hun gezicht. Wat slierten wier dreven langs zij. Er was geen wolkje aan de hemel. De kim zinderde van de hitte. De zee was vlak als een plank.

Ze dronken elk nog een slok whiskey en probeerden daarna te gaan slapen. De rubberboot schommelde zachtjes toen ze zich bewogen om een draaglijke slaaphouding te vinden. De eenarm lag op zijn gezonde kant. Zijn botstomp stak kaarsrecht de lucht in. Onder zijn stoppelbaard bewogen zijn dromen, soms trok hij met zijn linkerbeen.

EEN RUBBERBOOT IS ONGEVEER 2,5 M LANG EN 1,5 M breed. De Atlantische Oceaan is naar verhouding zo groot dat zijn precieze afmetingen geen rol spelen.

Als een rubberboot eenzaam midden op de Atlantische Oceaan drijft, is het om het even of hij daar bij oorlog of vrede dobert. Het doet er ook niet toe welke nationaliteit twee mensen hebben als ze eenzaam midden op de Atlantische Oceaan drijven en van de dorst zullen omkomen indien ze niet op tijd worden gevonden. Het kan de zon niets schelen dat de eenarm een Amerikaan is

en de ander een Duitser en dat ze in 1943 allebei midden op de Atlantische Oceaan in een boot zitten. De zon geeft alleen haar warmte-energie af, gaat op, culmineert en zakt weer in zee. De zee lijkt onbewogen en onverschillig, wie er ook op ronddobbert. De oceaan blijft groot en de boot blijft klein. Die grenzen verschuiven nooit.

De arm ligt inmiddels op de zeebodem, op een diepte van circa 2300 m, zolang een vis hem niet heeft opgegeten.

Tegen de avond werd de eenarm weer wakker. Zijn arm deed pijn waar hij niet meer was.

De hemel was een breed uitgespreide kardinaalsmantel. Op de zee lagen verfdoo kleuren.

Hij zocht naar zijn pakje sigaretten en kon daarna geen lucifer aansteken: zijn tweede hand ontbrak. Hij hield de sigaret tussen zijn lippen. Zijn tong lag stijf en pijnlijk in zijn mond. Maar hij wekte de ander niet. Hij was al blij dat de ander er was, boog voorover en keek naar diens slapende gezicht. Alleen het voorhoofd van de ander lichtte op. In de holttes en rimpels lagen paarse schaduwen. Zijn lippen zagen er korstig uit. Als dennenschors, dacht hij. Of als het oppervlak van aangebrand gebraden vlees.

Hij nam de sigaret uit zijn mond en voelde aan zijn eigen lippen. Ze waren net zo. Gesprongen en korstig.

Je merkt alles pas als je het ziet, dacht hij, terwijl hij de lucifer opnieuw probeerde aan te steken. Het ging niet. Hij klemde het doosje tussen zijn knieën, maar zijn benen trilden opeens zo erg dat het doosje viel. Het ging gewoon niet. Hij voelde het papier van de sigaret prikkelend glad tussen zijn gesprongen lippen.

Hij zocht de horizon af. Er was niets in zicht.

Dus zo gaat dat, peinsde hij. Betsy zal verbaasd zijn dat ik linkshandig ben geworden. Waarschijnlijk zal ze niet verbaasd zijn. *Dulce et decorum est pro patria mori.*

De ander was wakker geschrokken en keek niet-begrijpend om zich heen. Zijn gezicht nog in slaap tot hij begreep waar hij was.

‘Geef me eens een vuurtje,’ zei de eenarm. ‘Ik krijg die rotlucifer niet aan.’

‘Hoeveel sigaretten hebben we eigenlijk nog?’

Ze telden. Ze hadden nog 64 sigaretten. Verder ruim een halve fles whiskey. Dan nog wat stukjes Scho-Ka-Kola en een paar kauwgompjes. Dat was alles. In de opblaasboot hadden ze verder niets gevonden.

De ander gaf hem een vuurtje en rookte zelf ook. De rook deed hem goed. Hij inhaleerde diep en werd een beetje duizelig.

De lucht was langzaam groen geworden. Boven de kim lagen vage cumuli.

Ze dronken hun avondrantsoen whiskey. De vloeistof leek hun maag niet te bereiken, alsof hun uitgedroogde tong hem al had opgezogen.

De armstomp stond weer recht van het lichaam af. De ander wilde zeggen dat hij nou eindelijk zijn arm naar beneden moest doen, omdat de onnatuurlijke houding hem irriteerde. Hij bedacht: liever niet, want mensen zijn lastig als er iets met hen aan de hand is. Dus zei hij alleen: ‘Hoe gaat het met je arm?’

‘Die lekt. Ze moeten ons gauw vinden. Het duurt nu al 36 uur. Onze laatste positie hebben ze. Het trekt alleen zo rottig in mijn linkerschouder.’

‘Laat me eens kijken.’

‘En ik zeg: Ze hebben ons allang opgegeven en zoeken niet meer!’

De ander onderzocht de stomp.

De wondranden hadden het gezonde vlees verder aangevreten. Het verband zat vol pus.

De ander pakte de tweede helft van het hemd en verwisselde het verband. Daarna waste hij het oude uit. Het zeewater was warm en omgaf zijn handen als gelei. De pus had zich in de stof ingebeten en wilde niet oplossen. De ander werd bleek en zijn maag trok samen. Maar het ging weer over.

Alles gaat weer over, zei hij tegen zichzelf, waarna hij het zachte, lauwe water weer rond zijn handen voelde. Er schoot hem een vreemde, wat kitscherige zin te binnen die hij ooit, hij wist niet meer waar, had gelezen: ... en het natte, zware mens-zijn glipte hem door de vingers...

DAT WAS TOEN HIJ MARIA VASTHIELD EN ZE IN ZIJN handen hilde. Eén dag voor ze van haar paard viel en haar nek brak. Maar toen was het natuurlijk al te laat. Nu had hij altijd betraande handen. Natte handen worden snel koud, vooral als ze nat van de tranen zijn.

Eerst was het niet bepaald eenvoudig geweest. Maria had nog geluk gehad, want zij had tenminste nog in een paar handen kunnen huilen. Maar hij? Later? Er was niet eens een paard zo genadig geweest hem op het juiste moment af te werpen. Om te zorgen dat hij zijn nek brak en alles voorbij was.

Natuurlijk was het zijn schuld. Hoe eenvoudig maak je je niet ergens schuldig aan! Al was het Maria's schuld

geweest, het bleef zijn schuld. Dat had Onze-Lieve-Heer slim bekeken.

Soms, als hij heel wanhopig was, had hij haar gezicht nog in zijn handen kunnen voelen, dat zachte, tere, huilende iets. En haar lippen tegen zijn vingertoppen terwijl ze snikte.

Eigenlijk had hij nu blij moeten zijn omdat er een eind aan kwam. Het paard kon hem nu op elk moment afwerpen. Het had hem waarschijnlijk al afgeworpen. Hij zat al niet meer op het paard, maar had zijn nek nog niet gebroken. Tussen wal en schip, zoals gewoonlijk.

Alleen was het opeens niet zo eenvoudig en bevrijdend als hij het zich altijd had voorgesteld. ‘Bevrijdend’ klonk mooi. Dan toch liever verder met die ijskoude handen van hem? Zie in het woordenboek het trefwoord ‘lafheid’. Zo is het leven. Arme Maria. ‘Arm’ was ook zo’n handig woord. Je komt jezelf altijd tegen, waar je ook bent.

En dan daarbovenop nog die kitscherige spreuk over het mens-zijn, tja.

Terwijl hij ervan overtuigd was dat Maria nooit haar nek had willen breken. Maar het was toch gebeurd, en hij zat nu met die koude handen.

De twee mannen zaten op de smalle zijden van de rubberboot tegenover elkaar. Ze zagen elkaar als donkere schimmen. Alleen daar waar hun gezicht zich moest bevinden was een lichtere plek. Als ze soms opkeken naar de sterrenhemel tekenden hun ogen en mond zich in het nachtelijk schijnsel iets duidelijker af. In het donker werden hun omtrekken groter en kwamen ze elkaar nader.

Ze zaten roerloos op de dikke rubberen rollen.

Het was aangenaam koel en ze hadden hun jasjes weer aangetrokken. De eenarm hield ergens te vroeg op, zijn ontbrekende arm was duidelijk te zien. Hij had zijn lege mouw zorgvuldig in zijn zijzak gestopt. Zijn stomp stond nog steeds recht op zijn lichaam. Alsof hij een handvat had, dacht de ander.

Hun dorst was afgenomen. De rooksmaak van de whiskey hing bitter in hun mond en de alcohol gonsde in hun bloed.

Ze aten elk een stukje Scho-Ka-Kola. Ze hoorden hun tanden van binnenuit in hun oor knakken, een hard geluid in het zwijgen dat hen omringde. De gloed van hun sigaret wierp van onderaf een klein, fijn schijnsel op hun gezicht. Maar ze zeiden niets. Ze probeerden alleen zo langzaam te roken als maar ging.

De horizon was niet meer precies te onderscheiden. De nacht had de enige grens vervaagd en opgeslokt. De zee lag er bewegingloos bij. Er was niets in zicht.

‘Morgen moeten ze ons vinden!’ zei de eenarm.

‘Als we ons aan ons rantsoen houden, kunnen we het nog twee dagen uitzingen.’

‘Twee dagen. Tegen die tijd heeft m’n arm me opgevreten.’

‘Een van onze onderzeeboten moet ook hier in de buurt zijn.’

‘Twee dagen zijn te veel. Dat weet ik. Ik ben vierdejaars medicijnen.’ De eenarm grijnsde. ‘Een aanlokkelijk einde. Dank u feestelijk!’

‘Al onze boten hebben een arts aan boord,’ probeerde de ander.

‘Wij hadden niet moeten aanvallen. Dan hadden jullie kunnen doorvaren.’

‘Als dan.’

‘Met als resultaat dat er meteen 50 man naar de haaien zijn. Over twee dagen zijn het er met mij erbij 51. *C'est ça*. Nou ja, laten we het er maar niet meer over hebben. Als ik daadwerkelijk weer thuiskom, krijg ik een mooie medaille, heel nuttig, maar niet heus, vooral hier. Dat is wel wat voor Betsy. Die medaille compenseert misschien zelfs de ontbrekende arm, althans voorlopig.’

‘Betsy?’

‘M'n meisje. *A girl from Houston, Texas*. Blond als Lana Turner.’

‘En?’

‘Wat en?’

‘Ik bedoel: en verder?’

De eenarm gooide zijn peuk overboord. Die doofde met een heel zacht plofje. Het klonk als een schot vanuit de verte.

‘Verder kan ik het schudden. Dat is me gisteren en vandaag wel duidelijk geworden, verdomme. Vanwege m'n arm, weet je.’

‘Wat rot voor je,’ zei de ander.

Ze zwegen weer.

Het Zuiderkruis was opgekomen en stond helder en mooi boven de laaghangende wolken aan de horizon.

HOUSTON LIGT IN DE NOORD-AMERIKAANSE STAAT TEXAS Aan de bevaarbare rivier de Buffalo Bayou, 48 km voor haar monding in de Galveston Bay. Er loopt een 80 km lang kanaal voor de scheepvaart naar de Golf van Mexico.

Houston is een belangrijk spoorwegknooppunt en een centrum van zowel de katoenhandel als de olie-industrie. De stad is ruim en modern aangelegd, het klimaat zeer heet en droog.

Mister Benton was de eigenaar van een aantal garages en een vermogend man. Hij was weduwnaar en dronk veel. Bijna alle mensen hier dronken. Ook de vrouwen. Dat kwam door het klimaat. Hij zat elk weekend in Florida, meestal met meisjes die niet ouder waren dan zijn dochter Betsy. Verder was hij dol op het pianoconcert van Grieg en las hij in de krant altijd eerst de strips. De laatste tijd had hij maagklachten en sliep hij niet zo goed. Maar over het algemeen was het een makkelijke, vriendelijke man.

Betsy had William op de universiteit leren kennen. Ze hadden zich later verloofd. Zoals dat gaat. Het was heel romantisch. Maar William wilde zijn studie geneeskunde afronden voor ze gingen trouwen. Een ouderwetse opvatting. Terwijl Betsy toch echt genoeg geld had.

Toen ze William voor het eerst in zijn pilotenuniform zag, was ze heel trots. Sinds het begin van de oorlog had ze zich opeens in het hoofd gehaald dat ze kinderen wilde. Maar omdat hij goed had opgepast, kwam het er niet van. Toen ze het telefoontje kreeg dat hij vermist was, huilde ze en was ze ongelukkig. Die avond op het feestje vertelde ze het natuurlijk aan iedereen en huilde ze natuurlijk opnieuw. Ze waren allemaal heel attent en troostten haar.

Vanwege haar verdriet dronk ze vrij veel. Pas tegen de ochtend reed ze met Jim naar huis. Ze reed heel hard en Jim zat op de stoel naast haar te slapen. Zijn tanden blon-

ken geel in het ochtendlicht. Omdat dat haar ergerde vloog de auto in de bocht de stoep op en sloeg over de kop. Jim was op slag dood. In het ziekenhuis werd haar been, dat compleet aan flarden was, afgezet. Toen ze uit de narcose ontwaakte, zei ze niets en deed een kinderachtige zelfmoordpoging die natuurlijk mislukte. Haar vader kwam meteen over uit Florida en zat nog die avond aan haar bed.

‘Wat nou als William toch terugkomt,’ zei ze en ze bleef maar huilen. ‘*Take it easy,*’ zei mister Benton. Wat had hij anders moeten zeggen.

De volgende ochtend was de toestand van zijn dochter in alle opzichten verbeterd en kon hij weer met de tweede vroege vlucht terug naar Miami Beach.

In de late ochtendschemer stond het Zuiderkruis fraai en helder boven de betonnen start- en landingsbaan.

De sterren zweefden in een vlakke boog naar de morgen toe. De beide mannen sliepen niet. De koelte deed hun goed. Hun huid voelde overal vochtig aan. Ze hadden geen honger. Ze kauwden eigenlijk alleen op kauwgom om de tijd te verdrijven. Maar ze spuugden die snel weer uit omdat kauwen te inspannend was voor hun speekselklieren. De klieren zwollen op en deden pijn. Dan liever niet. Ze konden de kauwgom beter bewaren voor als het lang zou duren en ze echt honger zouden krijgen. Want ze hadden nog maar vijf stukjes Scho-Ka-Kola.

‘Morgen moeten ze ons vinden!’ zei de eenarm. ‘Als ik niet met die vervloekte arm zat, zou ik het nog lang kunnen volhouden. Maar zo? Meet mijn hartslag eens.’ De ander telde. Hij moest zijn horloge dicht voor zijn ogen hou-

den. Het was exact 5.17 uur. In zijn vingertoppen voelde hij de pols van de ander kloppen. 'Honderd,' zei hij. Hij had er 120 geteld.

Het was nu 5.18 uur. Er waren honderdtwintig hartslagen voorbij. Honderdeenentwintig. Op cheques en rekeningen stond altijd: graag in blokletters invullen.

Hij bleef de arm van de eenarm vasthouden en deed alsof hij verder telde. De huid van diens pols voelde droog aan. Natuurlijk kon ook zijn eigen huid droog zijn. Maar de eenarm had koorts. Een pols van 120. Dus het was vast zijn huid die droog was. Honderdtwintig, meer mocht het niet worden, bedacht de ander. Maar er was bijna niets aan te doen. Morgen moeten ze ons vinden.

Er was niets in zicht.

De eenarm begon te klappertanden. Zijn voorhoofd was heet. De koorts en rillingen gingen in vreemde golven door hem heen. De rillingen begonnen beneden, in zijn benen, en kropen dan als water omhoog rondom zijn lichaam. Als de golf bij zijn schouders was aangekomen, bewoog de stomp en strekte zich uit. Elke keer maakte de eenarm met zijn tanden het geluid van een grove vijl die langzaam over een blikken rand werd gehaald. Maar hij schreeuwde niet.

De ander ratelde aan één stuk door. Hij wist niet wat hij moest en kon zeggen, zijn woorden hingen als los zand aan elkaar. Hij had ook geen tijd om te bedenken welke bijzondere betekenis hij zijn woorden wilde geven. Hij zag dat het er niet toe deed wat hij zei, dat de eenarm hem toch niet kon verstaan. Dus ratelde hij zomaar wat. Snel en hard en onafgebroken.

Toen de eenarm opeens stopte met rillen en in elkaar

zakte, praatte de ander nog even door, hij kon niet zo-
maar stoppen.

Daarna heerste er weer grote stilte.

De zon was opgekomen. Ze stond al een vingerbreed
boven de kim toen de ander haar opmerkte. De eenarm
was bewusteloos. Maar geschreeuwd had hij niet. Dat
moest je hem nageven, dacht de ander. Respect! Maar
toen werd hij bang dat de eenarm misschien dood was.
Hij schoof diens kant op en luisterde naar zijn borst. Zijn
hart klopte nog. Het klopte zelfs gelijkmatig en rustig,
bijna iets te langzaam. Hij pakte de overgebleven arm en
voelde hem nog één keer de pols.

‘Negentig, mooi zo.’

De warmte van de zon werd steeds duidelijker voel-
baar. Ze stond nu minstens 8 graden boven de horizon,
schatte hij. De hemel was helder, zonder ook maar één
wolkje. Uit de zee, die als kwikzilver spiegelde, steeg een
lichte nevel op.

De bewusteloosheid van de eenarm moest intussen
zijn overgegaan in slaap, want toen hij wakker werd,
voelde hij zich verkwikt en had hij bijna geen pijn meer.

‘Hoe was het?’ vroeg de eenarm bang.

‘Hoe gaat het met je?’ was de tegenvraag van de ander,
en hij zei er snel achteraan: ‘Wat denk je van een ontbijt-
je?’

Hij vulde de beker voor een derde met whiskey en gaf
hem aan. Het duurde even voor de eenarm op het idee
kwam om de beker met zijn linkerhand aan te pakken.
Zijn stomp bewoog eerst telkens in een reflex. De ander
kende dat al en keek op tijd weg.

De ander kon de alcohol op zijn nuchtere maag niet

verdragen. Hij moest braken en at snel een stukje chocola.

‘Neem nog een slok,’ zei de eenarm, ‘en hou hem in je mond, dan trekt het wel weg.’

Maar de ander wilde niet. Het duurde nog lang tot de bittere smaak was verdwenen.

Ze trokken hun jasje weer uit. De zon blakerde schuin vanuit de hemel en de hitte nam met elke hartslag toe. Ze konden uitgedroogde flarden huid van hun lijf trekken, het was een soort spel: als het gelukt was er een groot onbeschadigd stuk af te trekken, hielden ze het tegen het licht. Ze zagen mooie nerven en patronen in hun huid. Ze hadden vroeger helemaal niet beseft welke lijnen en figuren ze in hun huid met zich meedroegen.

‘Gek,’ zei de ander, ‘gek wat we nu zien en wat ons allemaal opvalt!’

De eenarm zweeg en had toen geen zin meer in zijn huid.

DE HUID VAN DE MENS IS DUNNER EN GROTENDEELS minder behaard dan die van andere zoogdieren en verschilt per plek zeer van dikte. Zo is de lederhuid van een ooglid slechts circa 0,5 mm, maar is hij op de voetzool wel 2 tot 3 mm dik; het onderhuidse bindweefsel op het hoofd is 0,6 tot 2 mm, op de rest van het lichaam 4 tot 9 mm, bij dikke personen op de buik zelfs tot 30 mm dik. De opperhuid beschermt het lichaam tegen mechanische verwondingen en schadelijke invloeden van buitenaf. De huid geeft via de zintuigen die ze bevat (temperatuurgevoel, oriëntatiegevoel, tastgevoel, ruimtegevoel) uiteenlopende indrukken door.

Als een mens meer dan een derde van zijn huidoppervlak verliest, sterft hij doorgaans.

Vroeger, in primitieve tijden, gebruikte men graag menselijke huid voor siervoorwerpen en dergelijke en placht men gevangengenomen vijanden levend te villen om de soepelheid van hun huid te behouden. In ons cultuurgebied, dat van het Avondland, bestaat dat gebruik tegenwoordig niet meer.

Op de plekken waar ze hun verbrande huid eraf hadden getrokken schemerde het rood. De nieuwe huid voelde aan als zijde of perkament. Het was fijn om er met je vinger overheen te strijken.

Een bezaantje kwam aan stuurboord langzaam voorbij. Zijn opgerichte driehoekige zeil glinsterde lichtblauw en paars, zijn vangarmen wezen licht gebogen naar de diepte. Hij was buiten hun bereik. Verder was er niets in zicht.

‘De gong voor het eten!’ zei de eenarm, nadat ze een tijdje naar de zeilkwil hadden gekeken. ‘De zon staat in het zuiden.’

Ze aten elk een stukje Scho-Ka-Kola. Ze probeerden hun slok whiskey een beetje met zeewater te verdunnen om hun rantsoen aan te lengen. Alleen smaakte dat zo vies dat ze zulke pogingen in de toekomst wel zouden laten. Het zout brandde in hun mond. Godzijdank nam de pepermuntsmaak van de kauwgom de bitterheid een beetje weg.

Ze probeerden te slapen, om en om, zodat het vliegtuig niet onopgemerkt langs kon komen. Maar ze konden niet goed slapen. De hitte en de dorst en de arm maakten dat ze geen rust vonden.